

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ KORUMA KANUNU GENEL GEREKÇE

Korunan alanlar dışında var olan biyolojik çeşitlilik unsurları, özellikle genetik kaynaklar, sosyal, ekonomik ve kültürel değerleri ile insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında vaz geçilmez imkanlar sunmaktadır. Bu kaynakların korunması, etkin yönetimi, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ekonomiye kazandırılması insanların sağlıklı bir çevrede yaşamasına, refah düzeyinin artmasına ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına hizmet etmektedir.

Mevcut kanunlarımızda biyolojik çeşitlilik bileşenlerinin belirlenmesi, izlenmesi, türler, habitatlar ve genetik kaynakların korunması, genetik kaynaklara erişim ve fayda paylaşımı, biyolojik çeşitliliğe ilişkin bilgi ve verilerin paylaşımı ve biyokaçakçılıkla mücadele konularında ikincil düzenlemelere dayanak oluşturabilecek açık bir hüküm yer almamaktadır.

Kanun taslağı, bu hususlarda hukuki açıklık kazandırılması ve uygulamada yaptırım gücü sağlanması amacıyla hazırlanmıştır.

Taslak ile ayrıca, taraf olduğumuz başta Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası sözleşmeden kaynaklanan taahhütlerin yerine getirilmesinin yanı sıra, Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlanması bakımından da biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda güncel ve ülkemiz şartlarına uygun bir düzenleme yapılmış olacaktır.

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ KORUMA KANUNU MADDE GEREKÇELERİ

Amaç ve kapsam

MADDE 1-Mevcut yasal düzenlemeler temel olarak biyolojik çeşitliliğin korunan alanlarda korunması ve yönetimine yöneliktir. Sürdürülebilir kalkınma açısından biyolojik çeşitliliğin tür, habitat ve genetik çeşitlilik düzeyinde korunan alanlar dışında da korunabilmesi, sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilmesi ve genetik kaynaklarımız üzerindeki egemenlik haklarımızın korunabilmesi için yasal tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda madde ile, Kanunun amacının biyolojik çeşitliliğin korunmasının, sürdürülebilir yönetiminin, genetik kaynaklara erişim ve genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların paylaşımının sağlanması hüküm altına alınmaktadır.

Tanımlar

MADDE 2- Madde ile, biyolojik çeşitliliği koruma hususunda var olan kavram ve terminoloji kargaşasının önüne geçilmesi amacıyla Kanunun uygulanmasında önem arzeden terimler ve kavramlar tanımlanmaktadır.

İlkeler

MADDE 3- Madde ile, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili ilkeler belirlenmektedir. Uluslararası sözleşmelerde yer alan temel ilkelerden biri olması nedeniyle ihtiyat ilkesine ilişkin düzenleme yapılmakta, habitatların ve türlerin elverişli seviyede korunması hususu da hüküm altına alınmaktadır.

Madde ile ayrıca, doğanın ve biyolojik çeşitliliğin yönetimi ile ilgili olarak karar verme süreçlerine toplumun katılımı öngörülmüştür.

Ayrıca, biyolojik çeşitliliğin kalkınma süreci ile karşılıklı destekleyici politikalar çerçevesinde hem korunması hem de ekonomik değere dönüştürülebilmesi için ilkesel yaklaşım ortaya konmuştur.

Korunması gereken tür ve habitatlar

MADDE 4- Madde ile, korunması gereken habitat ve türlerin listelenmesi, bunların doğadaki varlıklarının devamlılığının sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.

Ülkemiz tür ve habitat çeşitliliği ile dünyada özel bir konuma sahiptir. Ancak bu çeşitliliğin sadece koruma statüsü verilmiş alanlarda korunması biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği açısından yeterli olmamaktadır. Özellikle yabani bitki ve hayvan türlerinin korunmasına ve kullanımına yönelik mevzuat boşluğu bulunmaktadır.

Söz konusu listeler belli kriterlere göre oluşturulacak ve Kara Avcılığı Kanunu ile Su Ürünleri Kanunu kapsamında korunan ve avlanan tür ve habitatlar ile de uyum gözetilerek, bütüncül bir yaklaşımla biyolojik çeşitlilik korunabilecektir.

Yabancı türler

MADDE 5-Son yıllarda küreselleşmenin hız kazanmasıyla beraber insan, bitki ve hayvan hareketleri de hız kazanmış, bir yerden başka bir yere taşınması da kolaylaşmıştır. İstilacı yabancı türlerin de gerek belirli bir amaç için gerekse istem dışı taşınmaları da her gün artmaktadır. İstilacı yabancı türler, doğal biyolojik çeşitliliğimiz üzerine en büyük tehditlerden biridir ve tehdit olmaya da devam etmektedir. Birçok yerli türlerimiz istilacı yabancı türler nedeniyle ya yok olmuş ya da yok olma riski ile karşı karşıyadır. Bu türlerin kontrol altında olması doğal biyolojik çeşitliliğimizin geleceği açısından son derece önemlidir.

Madde ile insan sağlığına ve ekonomiye zarar vermemesi amacıyla istilacı yabancı türlerin girişlerinin engellenmesi, yok edilmesi veya kontrol altına alınması yönünde gerekli tedbirlerin alınması öngörülmektedir.

Üretim, Yerleştirme ve Rehabilitasyon

MADDE 6- Bazı hallerde, doğal yaşam alanında yok olmuş türlerin çoğaltılarak eski yaşam alanına yeniden yerleştirilmesi veya rehabilitasyonu ya da popülasyonları önemli ölçüde azalmış türlerin doğal habitatları dışındaki bir alana getirilmesi gerekebilmektedir. Yeniden yerleştirilecek türlerin, alanda mevcut türlere zarar vermemesi temel şarttır.

Bu sebeple madde ile, doğal yaşam alanında yok olan türlerin, doğal yaşam alanına yeniden yerleştirilebilmesi öngörülmekte ve korunan türlerin doğal yaşam alanları dışında çoğaltılması, üretilmesi veya yerleştirilmesine yönelik düzenleme yapılmaktadır.

Doğal yaşam alanı dışında koruma

MADDE 7- Alan dışında koruma, Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerimizden birisini oluşturmaktadır. Ülkemizde doğal yaşam parkı, botanik bahçesi, gen bankası, arboretum, akvaryum gibi alan dışı koruma faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlar yetersiz kalmaktadır. Söz konusu tesislerin ve yerlerin kuruluşu konusunda da kural ve standartlar ulusal seviyede belli bir mevzuata dayanmamaktadır.

Bu doğrultuda madde ile, doğal yaşama alanı dışında koruma yapılacak yerlerin ve tesislerin kuruluş usul ve esaslarının belirlenmesi için yasal dayanak sağlanmaktadır.

Peyzaj ve habitatların korunması ve iyileştirilmesi

MADDE 8- Ülke düzeyinde zaman içinde bozulmuş peyzaj ve habitatların ıslahı ve eski haline getirilmesi biyolojik çeşitliliğin muhafazası ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Burada temel amaç bozulmuş peyzaj ve habitatları tekrar eski işlevlerini yerine getirir hale getirmektir. Ancak bazı durumlarda bozulmuş peyzaj ve habitatları doğal haline getirmek mümkün olmamaktadır. Bu gibi durumlarda doğal haline en yakın duruma getirmek için gerekli müdahaleler yapılmaktadır.

Madde ile, tahrip olmuş veya bozulmuş peyzaj ve habitatların iyileştirilmesi için gerekli tedbirlerin ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte Bakanlıkça alınması hüküm altına alınmaktadır.

Ekolojik etki değerlendirmesi

MADDE 9-Mevcut ve gelecek nesillerin temel ihtiyaçlarını garanti altına almak adına, nesli tehlike altında olan türlerin ve önemli habitatların varlığını sürdürebilmelerine imkan sağlamak amacıyla korunan tür ve habitatları etkileyebilecek faaliyetler için ekolojik etkilerin bilimsel yöntemlerle belirlenmesi ve bu etkilerin önlenmesi veya en az düzeye indirilmesi önem arz etmektedir.

Bu amaca hizmet için Madde ile ekolojik etki değerlendirmesi yapılması zorunluluğu getirilmekte, böylece Çevresel Etki Değerlendirme sürecinde tür ve habitatların sürdürülebilir kullanımına yönelik tedbirlere yasal dayanak sağlanmaktadır.

Milli güvenlik ve genel sağlık açısından zaruri faaliyetler için ise istisnai hüküm getirilmektedir.

Araştırma ve genetik kaynaklara erişim izinleri

MADDE 10- Madde ile, biyolojik çeşitlilik ile ilgili araştırmaların düzenlenmesi, genetik kaynaklara erişim ve genetik kaynakların kullanımından sağlanan faydaların ülkemize kazandırılması, biyolojik çeşitlilik ile ilgili verilerin paylaşımı ve korunan türlerin üretimi konularında mevzuat boşluklarının giderilmesi ve düzenlemelere aykırı hareket edilmesi halinde yaptırım uygulanabilmesi hedeflenmektedir.

Özellikle biyokaçakçılık halinde uygulanacak adli ve/veya idari cezaların yasal düzenlemelerde açıkça yer almaması genetik kaynaklarımız üzerindeki haklarımızın korunmasını zorlaştırmaktadır. Genetik kaynakların izinsiz veya amacı dışında kullanılması halinde yaptırım uygulanabilmesi gibi hususların düzenlenebilmesi için kanuni bir dayanağa ihtiyaç duyulmaktadır.

Türk araştırmacılar tarafından yürütülen biyolojik çeşitlilik unsurlarına yönelik materyal toplamayı veya herhangi bir şekilde müdahaleyi gerektiren araştırma faaliyetlerinin biyolojik çeşitlilik üzerinde olumsuz sonuçlara sebep olmamasını garanti altına almak amacıyla Bakanlığımızın genel düzenleyici tedbirler alma yetkisinden yola çıkılarak Genel Müdürlüğümüz tarafından araştırma izinleri düzenlenmektedir. Ancak uygulamaya belli bir standardın getirilebilmesi için söz konusu araştırma izinlerine ilişkin mevzuatımızda net bir hükmün yer almasına ve bu hükme bağlı olarak araştırma izni alınması veya verilen izne aykırı hareket edilmesi durumunda yaptırım uygulanabilmesi için yasal bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Taraf olduğumuz BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine göre devletler sınırları içindeki genetik kaynaklar üzerinde hükümler hakkına sahiptir. Sözleşmeye ek protokol olarak hazırlanan Genetik Kaynaklara Erişim ve Fayda Paylaşımı Hakkında Nagoya Protokolü 12 Ekim 2014 tarihinde dünyada yürürlüğe girmiştir. Protokole bu güne kadar 122 ülke ve Avrupa Birliği taraf olmuştur. Avrupa Birliği Protokolün uygulanmasına yönelik olarak 511/2014 sayılı AB Tüzüğü yayımlamıştır. Uluslararası sözleşmeler ve AB tüzüğü doğrultusunda yabancı firmalar veya ar-ge kuruluşları genetik kaynaklara dayalı tıbbi, endüstriyel veya tarımsal yeni ürünler geliştirme amacıyla erişim izni talebinde bulunmaya başlamışlardır. Ancak mevcut mevzuatımızda genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların ülkemizle paylaşılmasını garanti altına alan düzenlemeler bulunmamaktadır. Diğer taraftan, biyokaçakçılık halinde uygulanacak adli ve/veya idari cezaların yasal düzenlemelerde açıkça yer almaması genetik kaynaklarımız üzerindeki haklarımızın korunmasını zorlaştırmaktadır. Genetik kaynaklarımıza ar-ge amacıyla yabancılar tarafından erişim taleplerine hangi koşullarda izin verilebileceği, izin verilmesi halinde genetik kaynağın izin verilen amaç dışında kullanılıp kullanılmadığının takip edilmesi, ülkemizin genetik kaynaktan elde edilen faydalardan yararlanabilmesi için ürün geliştirme aşamalarına nasıl katılım sağlayacağı, yabancı firma ile kimin nasıl ortaklık kuracağı, genetik kaynakların izinsiz veya amacı dışında kullanılması halinde yaptırım uygulanabilmesi gibi hususların düzenlenebilmesi için kanuni bir dayanağa ihtiyaç duyulmaktadır.

Bakanlığımız tarafından çeşitli faaliyetler ve projeler kapsamında biyolojik çeşitlilik ile ilgili bilgi ve veriler üretilmekte ve bu bilgi ve veriler veri tabanı yönetim sistemlerine kaydedilmektedir. Söz konusu bilgi, veri ve veri tabanı yönetim sistemlerinin kullanımında ülkemizin çevresel, ekonomik ve kültürel haklarının korunabilmesi ve kamu yararının

gözetilebilmesi için veri ve bilgilerin paylaşımının ve kullanımının belli kurallara bağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kanunun 12nci maddesi ile korunan türlerin doğadan toplanması yasaklanmaktadır. Ancak korunan türlerin ekolojik veya ekonomik nedenlerle üretimine ihtiyaç duyulması halinde doğadan üretim amaçlı materyal toplanabilmesi için yasal izin sürecinin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Veri toplama ve izleme

MADDE 11-Kaynakların etkin ve verimli yönetilebilmesi için Bakanlık birimleri tarafından farklı amaçlarla yürütülen biyolojik çeşitlilikle ilgili envanter çalışmalarının belirli standartlara kavuşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Belirli periyotlarda ülke envanteri yenilenecek şekilde planlama yapılarak biyolojik çeşitlilik envanterinin güncel tutulması sağlanacaktır. Biyolojik çeşitliliğin envanteri ile elde edilen verilerin veri tabanında toplanması ve izlenmesi, biyolojik çeşitlilik değerlerinin korunması ve etkin yönetilmesi açısından oldukça önemli olup, bilgi ağı oluşturma ve izleme sistemi kurma görevi Bakanlığa verilmiştir.

Madde ile Bakanlık tarafından belirlenen standartlara uygun olarak üretilen tüm verilerin veri tabanlarında kayıt altına alınması ve politika yapıcılara yol göstermesi hedeflenmektedir.

Yasak fiiller

MADDE 12- Madde ile, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla yasaklanan fiiller düzenlenmektedir. Yasaklanan fiiller belirlenirken taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerden kaynaklı yükümlülüklerimizin yerine getirilmesi de amaçlanmaktadır.

İdari yaptırımlar

MADDE 13- Madde ile, Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlere uygulanacak idari yaptırımlar belirlenmektedir. İdari yaptırımlar istilacı yabancı türler, biyolojik çeşitlilik ile ilgili araştırmalar, korunan türlerin doğadan üretim amacıyla toplanması ve veri paylaşımı konularında izinsiz faaliyetleri ve korunan türler ile habitatlarla ilgili yasak fiillerin işlenmesi durumları için öngörülmüştür.

Adli yaptırımlar

MADDE 14-Madde ile, genetik kaynaklarımız üzerindeki ulusal haklarımızın korunabilmesi için genetik kaynaklarımızın izinsiz yurt dışına çıkartılması veya yabancılar tarafından izinsiz elde edilerek kullanılması durumlarında adli yaptırım öngörülmüştür.

Uluslararası düzenlemeler çerçevesinde yabancı uyruklu kişilerden idari para cezalarının tahsili mümkün olmamaktadır. Diğer taraftan ülkemizin iç mevzuatında biyokaçakçılık

konusunda hayata geçirilecek adli yaptırımlar ülkemizdeki dava süreci devam ederken AB üye devletlerinin vatandaşları için kendi mevzuatları gereğince karşılık bulabilecek ve caydırıcı olabilecektir.

Uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan haklarımızın kullanılabilmesi ve biyokaçakçılığın önlenmesi için adli yaptırıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Kamuya geçirme ve doğaya kazandırma

MADDE 15-Madde ile Kanuna aykırı fiilleri işlenmesinde kullanılan ve suç veya kabahatin konusunu oluşturan araç, gereç ve sair eşyaya el konulması ve bunların mülkiyetinin kamuya geçirilmesi ve ele geçirilen canlıların doğaya kazandırılması için gerekli düzenleme yapılmaktadır.

İdari para cezalarında yetki

MADDE 16-Madde ile Kanunda öngörülen idari para cezalarının uygulanmasında yetkili birimler ve gerektiğinde bu yetkinin devredilebileceği kurumlar belirlenmiştir.

Kolluk birimlerinin doğrudan yetki kullanabilmesi özellikle biyokaçakçılıkla etkili mücadelede için önem arz etmektedir. Vakalara anında ve yerinde müdahale edilebilmesi açısından kolluk birimlerine yetki devri yapılabilmesi düzenlenmektedir.

Tazmin yükümlülüğü

MADDE 17- Madde ile, doğa ve biyolojik çeşitlilik üzerinde tüm canlıların hakkının olduğu düşüncesinden hareketle tür veya habitatlara zarar verilmesi halinde durumun eski hale getirilmesinin zorunlu olması öngörülmekte ve buna ilişkin tazminat yükümlülüğüne dair düzenleme yapılmaktadır.

Diğer taraftan, korunan türlerle ilgili yasaklamalara uyulmaması halinde uygulanacak idari yaptırıma ek olarak, zarar verilen türün ekolojik veya ekonomik önemi ile zarar verilen birey sayısına göre Bakanlık tarafından tür bazında belirlenecek miktarda tazminat uygulanması yoluyla orantılı ve adilane yaptırım sağlanması hedeflenmiştir.

Gelirler

MADDE 18- Madde ile, Kanun kapsamında elde edilen gelirler ve biyolojik çeşitlilik koruma gelir kaynaklarının neler olacağı açık olarak belirtilmektedir.

Kanun kapsamında tahsil edilen gelirlerin öncelikle doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması, yönetimi, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla kullanılması ve elde edilen gelirler ile bu gelirlerin tahsilatına ilişkin usul ve esasların Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenmesi hüküm altına alınmaktadır.

Destekler

MADDE 19-Madde ile Kanun kapsamında elde ettiği gelirlerin biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ile ekosistemlerin iyileştirilmesi amacıyla kullanılması için düzenleme yapılmaktadır.

Ayrıca bu amaçla sağlanacak desteklerin kapsamı, şartları, miktarı ve benzeri hususlara ilişkin ikincil düzenleme yapılması hükme bağlanmaktadır.

Yönetmelik

MADDE 20- Madde ile, Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliklerin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yrrlēe konulması hüküm altına alınmaktadır.

Bu kapsamda Kanunun 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, ve 19. Maddelerinin uygulanmasına yönelik yönetmeliklere veya uygun diğer ikincil düzenlemelere ihtiyaç duyulacaktır.

Sıkı korunacak türleri ve türevlerini bulundurma

GEÇİCİ MADDE 1- Madde ile, Kanunun 4nc maddesi gereğince sıkı korunacak türler ve türevlerini bulunduranlara bildirim ykmllē getirilmekte ve buna ilişkin yaptırımlar düzenlenmektedir. Böylece Kanun yrrlēe girdiği tarihte söz konusu türleri bulundurma nedeniyle geriye dönük yaptırım uygulanmaması, ancak bu türlerin kayıt altına alınarak ileriye dönük ihlallerin de önlenmesi sağlanacaktır.

Yürürlük

MADDE 21- Yürürlük maddesidir.

Yürütme

MADDE 22-Yürütme maddesidir.